FÖRSVARSHÖGSKOLAN
C-uppsats

Författare		*Kurs*
Mats Ludvig		ChP 02-04
FHS handledare		*Tel*
Johan Lundin, Peter Ahlström		
Uppdragsgivare	*Beteckning*	*Kontaktman*
Försvarshögskolan KVI	19 100:2041	

En spricka i den militära professionen

Under det senaste decenniet har den säkerhetspolitiska situationen i Europa ändrats. Försvarsmakten har därmed tvingats att anpassa sig efter situationen för att svara mot de krav som den nya säkerhetspolitiska bilden ställer. En del av denna anpassning är en ökad fokusering på internationell verksamhet vilket innebär att den militära professionen måste ändra sig på ett antal punkter. Ett faktum är att inte alla officerare har genomfört en internationell insats och därmed påverkats av den miljö och verksamhet som där ingår. Syftet med uppsatsen är att undersöka om officerarna med eller utan internationell tjänstgöring har olika inställning till ett antal aspekter runt försvarsmakten, dess roll och verksamhet, som till del kan kopplas till professionsbegreppet. Uppsatsens empiri bygger på två grupper officerare varav endast individerna i den ena har genomfört internationell tjänst. Insamlingsmetoden har varit i enkätform. Uppsatsen är skriven utifrån en hypotes som säger att det finns skillnader mellan de två grupperna och särskilt i frågan vilken konfliktnivå som skall utgöra grunden för grundutbildningen av soldater och förband. Som stöd för att utvärdera resultatet används forskning inom professionsteorin och i synnerhet den gren som avhandlar det militära. Resultatet visar att det finns klara skillnader mellan de två gruppernas inställning, till vissa frågor rörande försvarsmaktens roll.

Nyckelord: Profession, Internationell, konfliktnivå, Grundutbildning, försvarsmakten, roll.

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning 3
2. Inledning 4
Bakgrund 4
Profession 5
Förändringar 7
Syfte och hypotes 14
3. Metod 15
Procedur 15
Instrument 16
Personer 18
4. Resultat 18
Konfliktnivå 19
Försvarsmaktens roll 19
Grundutbildningen 20
Ålderns påverkan 21
Konfliktnivåns inverkan 22
5. Diskussion 23
Hypotesprövning 24
Försvarsmaktens roll 25
Grundutbildningen 27
Konfliktens inverkan 28
Ålderns påverkan 29
Sammanvägd diskussion 29
6. Källförteckning 32
Billaga 1 Abstract 34
Billaga 2 Enkät 35

1. Sammanfattning

Under det senaste decenniet har den säkerhetspolitiska situationen i Europa förändrats. Försvarsmakten har därmed tvingats att anpassa sig efter situationen, för att svara mot de krav som den nya säkerhetspolitiska bilden ställer. En del av denna anpassning är en ökad fokusering på internationell verksamhet. Detta får till följd att den militära professionen tvingas att ändra sig på ett antal punkter. För att bygga upp en bakgrund försöker uppsatsen att beskriva dessa förändringar ur det professionsteoretiska perspektivet, varvid bland annat begreppen lojalitet och kåranda diskuteras. Ett faktum är att inte alla officerare har genomfört en internationell insats och därmed påverkats av den miljö och verksamhet som där ingår.

Syftet med uppsatsen var att undersöka om officerarna med eller utan internationell tjänstgöring har olika inställning till ett antal aspekter runt försvarsmakten, som till del kan kopplas till professionsbegreppet. Det centrala i uppsatsen är hur officerarna ser på försvarsmaktens roll och vilken konfliktnivå det generellt skall utbildas emot under grundutbildningen. Uppsatsen är skriven efter en hypotes; *H_0 officerare med internationell erfarenhet anser att en lågintensiv konflikt skall ligga till grund för förbandsutbildningen. H_1 officerare utan internationell erfarenhet anser att en högintensiv konflikt skall ligga till grund för förbandsutbildningen.*

Undersökningen bygger på en enkätundersökning från två lika sammansatta försöksgrupper ur aspekterna ålder och erfarenhet. Det som skilde grupperna åt, var att den ena gruppen bestod av officerare med internationell erfarenhet, medan den andra gruppen bestod av officerare utan sådan erfarenhet. Grupperna bestod av officerare från brigadtruppslaget inom armén.

Resultatet visar att det finns skillnader mellan grupperna, som får anses vara markanta. Grovt generaliserat visar det sig att officerare med internationell erfarenhet anser; att försvaret av det svenska territoriet är mindre viktigt än internationell tjänst, att den lågintensiva konflikten skall utgöra grunden för dagen värnpliktsutbildning och att mer fokus skall läggas på den utbildning som fokuserar på soldaten. Officerarna utan internationell utbildning anser generellt uttryckt; att försvaret av Sverige har samma relevans som stabilitet och säkerhet i omvärlden, att den högintensiva konflikten skall utgöra grunden för värnpliktsutbildningen och att dagens grundutbildning är lämpligt avvägd.

Med hjälp av professionsteorin diskuteras resultatet kopplat till hur realiteterna i dagens försvarsmakt ser ut. Med detta tillvägagångssätt konstateras att resultatet inte på något sätt är förvånande. De socialiseringsprocesser som påverkar individerna i undersökningen skiljer sig åt mellan de två grupperna. Försvarsmaktens officiella retorik återfinns inte som en logisk följd i den dagliga verksamheten hos någon av grupperna. Det naturliga resultatet när sådana fenomen uppstår, borde vara en minskad tillfredställelse i arbetet och minskat förtroende för organisationens högsta ledning. Ytterligare ses ett behov av en sammanhängande personaldoktrin som klargör, vad det innebär att vara officer eller anställd i försvarsmakten, eller med andra ord vad den svenska militära professionen innebär.

2. Inledning

Bakgrund

Under 1950-90 talet, det s.k. ”kalla krigets tid”, rådde en hotfull men ändå stabil och tydlig situation både i vårt närområde såväl som i Europa. Sverige var neutralt och låg inklämt mellan två supermakter, som på många sätt hotade varandra och dessutom hade kapaciteten att förgöra varandra. Svenskt territorium kunde vara av intresse i händelse av konflikt eller krig mellan de två supermakterna och riskerade därmed att bli anfallet. Det var inte acceptabelt, Sveriges gränser skulle till varje pris försvaras. Helst skulle vi ha ett försvar som var så starkt att supermakterna inte ansåg det vara värt att ödsla resurser på att anfalla Sverige.[1] Denna långvariga stabila situation skapade inom försvarsmakten en ganska tydlig och gemensam uppfattning, avseende ett antal centrala frågeställningar. Man var rörande överens om att hotet kom från öster.[2] Man hade tämligen goda kunskaper om sovjetunionens militära materiel och doktriner. I Sverige ansåg man att om man hamnade i krig med Sovjetunionen, så skulle det bemötas med både ett kvantitativt och kvalitativt starkt försvar.[3] Grunden för bemanningen av försvaret skulle bygga på värnplikt, vilket skulle garantera en stor försvarsmakt.[4] Detta var några av byggstenarna, som de svenska officerarnas yrkesmässiga värderingar vilade på.

När den bipolära världsordningen upplöstes i början på 1990 talet ändrades den säkerhetspolitiska bilden i Europa och därmed förutsättningarna för den svenska försvarsmakten och dess officerare. I försvarspropositionen 2001 kan man läsa följande;

> *”,,, bedömer regeringen att de förändringar som inträffat sedan slutet av 1980-talet i grunden förändrat Sveriges säkerhetspolitiska situation. Invasionshotet utgör inte längre grunden för totalförsvarsresursernas dimensionering”*5.

Citatet indikerar att något som varit gällande nu är slut, som resultat av grundläggande förändringar. Svaren på de frågeställningar som rör vad försvarsmakten är till för, vem som hotar oss eller är vår fiende är inte så tydliga längre. Det är inte enkelt att förutsäga hur en opreciserad fiende uppträder eller är utrustad. Idag talar man mer i termer av vad försvarsmakten generiskt skall klara av och vilka förmågor man skall besitta. Det innebär att fler faktorer som tidigare var mer preciserade idag är mer diffusa. Det lämnar i sin tur större utrymme för den enskilde personen eller officeren, som denna avhandling handlar om, att själv försöka uttolka försvarsmaktens situation och

---

[1] Wallerfelt, Bengt, (1999) ”*Si vis pacem – para bellum: Svensk säkerhetspolitik och krigsplanläggning 1945-1975*”. Probus förlag HB Stockholm. s. 189-191.
[2] Wallerfelt, 1999, s. 43
[3] Wallerfelt, 1999, s. 79
[4] Wallerfelt, 1999, s. 191-192
[5] Proposition 2001/02:10, ”*Fortsatt förnyelse av totalförsvaret*”, s. 38, <http://www.regeringen.se/content/1/c4/34/40/35ccf80f.pdf> , 2004-02-17.

roll. Grundläggande förändringar innebär också att man som person måste ta ställning till de nya realiteterna och därmed förkasta, ändra eller vidhålla de uppfattningar som man haft under en stor del av sin professionella karriär.

En av anledningarna att denna uppsats skrivs bygger på upplevda erfarenheter av att det finns stora åsiktsskillnader bland officerarna i ett antal sakfrågor. Författaren har själv uppfattningen om att åsiktsskillnader är berikande och utvecklande för en organisation, men undrar samtidigt hur omfattande dessa åsiktsskillnader är och hur dessa påverkar den militära professionen. En annan anledning är en undran om det har skapats två olika lag inom officerskåren, där skiljelinjen går vid om man har deltagit i en internationell insats eller inte.

Profession

Militärer eller officerare anses vara en profession. Ett yrke eller en yrkeskategori ses som en profession när den uppfyller ett antal kriterier, som spänner från särskilda kunskaper över förhållningssätt till viss uniformitet. Exakt vad en profession är, råder det olika uppfattningar om bland forskare och författare. Forskning har gjorts där man försöker mäta graden av profession mellan olika yrken. Läkare, jurister och präster hamnar högt, medan andra som exv. ritare på ritkontor och PR-folk hamnar lågt, ur ett professionsperspektiv.[6] För att förklara vad en profession är, använder jag mig av Bengt Abrahamssons definition i boken ”Militärer makt och politik”.

> *”…definierar en profession som ett yrke vars medlemmar (a) besitter en hög grad av specialiserade, teoretisk kunskap, plus vissa metoder och tekniker för att tillämpa dessa kunskaper i sin dagliga yrkesverksamhet, (b) förväntas att utföra sina arbetsuppgifter under hänsynstagande till vissa etiska regler, och (c) hålls samman av en hög grad av kåranda som härstammar från en gemensam uppslutning kring vissa doktriner och metoder.”*7

Utifrån ovanstående definition är det inte svårt att se militären och officerarna som en profession. Militären har en särskild ställning, i avseendet att utföra större organiserade våldshandlingar med stöd av lagen och har dessutom den kunskap och utrustning som krävs. Militären har ett väl utvecklat regelverk som styr vem lojaliteten skall riktas emot och har genom tiderna byggt upp en kåranda, som sammansvetsar och till viss del likriktar gruppen. Vi skall ta och studera de olika variablerna närmre.

Teori och professionell autonomi

En profession måste ha något som särskiljer dem från andra yrkesgrupper och garanterar autonomi. De måste också ha något som de kan samlas runt och som likriktar dem.

---

[6] Abrahamsson Bengt, (1972), ”*Militärer, makt och politi: en skarpsinnig analys av militärerna som grupp och av deras roll i det nutida samhället*”, Vänersborgs boktryckeri AB, s. 10

[7] Abrahamsson, 1972, s. 11.

> *”En professionell teori består av en uppsättning doktriner som medlemmarna uppfattar som grundläggande och nödvändiga för sin funktion och sitt yrke: i det militära doktriner om strategi, taktik och logistik. Teorin är en grundval för professionell självständighet och prestige.”*[8]

En annan viktig aspekt är den påverkan, som den överordnade organisationen har på individen. Under en längre tid kommuniceras ett budskap om professionen genom skolor, kurser, tidskrifter och officiella uttalanden, som skall skapa den gemensamma bas och förhållningssätt som yrkeskåren kan vila sig på.[9] En annan aspekt är att professionen tenderar att befordra de som håller sig till den sanna läran och har de riktiga attityderna. På så sätt bevaras kärngruppen i yrkeskåren och därmed stärks professionens gällande linje i olika frågor, vilket i sin tur bidrar till att gruppens ställning stärks och bevaras.[10]

Etik

För att reglera beteendet för professionen gentemot sina klienter, behövs en uppsättning av etiska regler. Dessa regler skall fylla en dubbel funktion. De skall skydda andra mot maktmissbruk av det professionella monopolet men också framhålla den professionelle, som en pålitlig expert. Den militära professionen har ett mycket väl utvecklat regelverk för hur man skall uppträda. Det rör ex. triviala saker som gentlemannaskap och klädsels bärande och på senare tid också hur olikheter skall hanteras och representation skall skötas. De reglerar hur man som officer förhåller sig till soldaterna och hur professionen är underordnad statsmakten.[11] En person upprätthåller sin status som professionell, bara om han håller sig inom ramen för de regler som styr professionen. En läkare förlorar sin legitimation om personen använder sina läkaregenskaper utanför det området som samhället fastställt.[12] Likaså förlorar en militär person sin status om han agerar utanför regelverket exv. krigets lagar.

> *”Existensen av den militära professionen förutsätter konflikter mellan mänskliga intressen och användandet av våld för att främja sådana intressen. Följaktligen ser den militära etiken konflikt som ett universellt drag i omvärlden, och ser våldet som rotat i människans permanenta biologiska och psykologiska natur. Vad beträffar det goda eller onda hos människan, betonar den militära etiken det onda. ”*[13]

Den militära synen på människan är pessimistisk. Hon har inslag av godhet styrka och förnuft men hon är också ond svag och irrationell. Därför behövs

---

[8] Abrahamsson, 1972, s. 78.
[9] Huntington, (1957), ”*The soldier and the state*”, Oxford university press, London, . s. 7-18
[10] Abrahamsson, 1972, s. 156.
[11] Abrahamsson, 1972, s. 79.
[12] Huntington, 1957, s. 9.
[13] Abrahamsson, 1972, s. 102-103.

militären för att kunna bemöta det onda och skydda de sina. Den militära etikens människa är i all väsentlighet Hobbes' människa.[14]

Kåranda
Medlemmarna i en profession delar en känsla av tillhörighet, som skiljer dem som grupp från lekmän. Denna känsla har sitt ursprung i den långa disciplineringen och utbildningen, som är nödvändig och genom det unika sociala ansvar som gruppen har.[15] Tillhörighetskänslan manifesteras också genom symboler, ritualer och de nätverk, som skapas under yrkesutövningen. Belönings - och befordringssystem fokuserar medlemmarna på den "smala vägen". Kåranda kan uppstå även inom delar av professionen, där grupper kan komma att slåss om prestige och inflytande på bekostnad av andra grupper.

Utöver de tre aspekterna, som beskriver vad som är utmärkande för en profession, så är det värt att nämna några andra saker som är typiska för yrkeskårer eller specifikt den militära. En egenskap hos en profession är att den inte bara reagerar på större förändringar, utan den försöker förutse, påverka och reglera dem så att de skall överensstämma med den egna gruppens intressen.[16] Detta kan professionen göra i egenskap av sin auktoritet som expert och på grund av sin sociala status. Detta innebär att om det finns motsättningar mellan organisationen och de som utövar kontroll eller styr över den, så kommer de styrande att möta ett motstånd. Professionen kan inte vara neutral och objektiv, eftersom den vilar på vissa trosföreställningar och har dessutom egenintressen som profession.[17] Dessa egenintressen kan även kollidera inom en yrkeskår. Ett exempel inom det militära är så kallad försvarsgrens eller vapenslagstävlan, där man konkurrerar om de medel, som tilldelas av staten.[18] En aspekt som är mer framträdande för den militära professionen än andra professioner är behovet av förtroende mellan individen och organisationens eller mellan de hierarkiska nivåerna. Här ställs nämligen kravet på att officeren eller soldaten skall riskera livet för något om organisationen kräver det. De gånger som individen ställs inför detta krav måste förtroendet för organisationen fungera. Annars finns risken att ordern inte kommer att bli utförd. Förtroende för organisationen är inget som skapas på kort tid utan byggs upp genom ett kontinuerligt och brett spektra av aktiviteter.[19]

Förändringar

Under de senare åren har de förändringar, som varit en följd av kalla krigets slut, blivit mer och mer påtagliga. I kommande stycken, kommer en beskrivning av förändringar som har koppling till uppsatsen att göras och ett professionsperspektiv att läggas ovanpå.

---

[14] Huntington, 1957, s. 63.
[15] Huntington, 1957, s. 10.
[16] Abrahamsson, 1972, s. 156.
[17] Abrahamsson, 1972, s. 14-15.
[18] Snider, Don M. Watkins Gayle L, (2002), "The future of the army profession", USA; McGraw-Hill primis custom publishing, s. 31-35
[19] Snider, Watkins, 2002, s. 31-35

Försvarspolitik - säkerhetspolitik
Sverige skiftar fokus från att i huvudsak ha försvarat våra gränser till att verka för fred och säkerhet i vår omvärld, vilket indirekt skall gynna vår egen säkerhet. I prop 2001/02:10 framgår det att detta samarbete i huvudsak skall ske under FN:s paraply, vilket skapar legitimitet och tillsammans med övriga EU-länder, vilket stärker unionen och statfäster EU:s krishanteringsförmåga. Detta samarbete gäller såväl skapande av styrkeregister typ PARP[20] som försvarsmaterielsamarbete så som WEAG[21].

> *”Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att bevara vårt lands fred och självständighet. Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen, och i former som vi själva väljer, trygga en handlingsfrihet att både som enskild nation och i samverkan kunna utveckla vårt samhälle. Nationellt skall vi kunna möta militära och andra hot som direkt berör Sverige. Svårast bland dessa är väpnade angrepp riktade mot vårt lands frihet och självständighet.….*
> *Internationellt skall vi i samverkan med andra stater aktivt verka för fred och ökad säkerhet. Det är av avgörande betydelse att den globala utvecklingen leder till fördjupad demokrati, öppenhet och välfärd och därmed ökad stabilitet och trygghet. FN:s insatser för fred och säkerhet är av central betydelse”.*[22]

Ovanstående citat får symbolisera det som får anses vara den officiella retoriken. Den visar på nödvändigheten av att både ha ett nationellt försvar, men också verka på den internationella arenan. Utifrån ovanstående citat är det inte heller orimligt att anta att det har skett en förskjutning för försvarsmakten på skalan mellan att ha haft en klar försvarspolitisk inriktning, till att förändras mot en mer helhetsbetonad säkerhetspolitik. Eftersom omvärlden har förändrats så har försvarsmakten varit tvungen att transformeras, för att kunna fylla sin uppgift eller för att hitta en ny uppgift att fylla. Ekonomin krymper och vapensystem blir mer komplexa och dyra. Detta gör att de ekonomiska realiteterna för små länder, inte tillåter dem att själva hålla sig med ett trovärdigt försvar.[23]

En radikal syn på försvarsmaktens roll redogör Tor-Egil Walters för, där han menar att vi måste lämna synen på de militära styrkorna som försvarsmakt. Han anser att man kan se ett lands väpnade styrkor mer som en militärmakt, som skall användas för att stödja alla politiska områden. Detta illustrerade han med att ett litet land som Sverige mer öppet och medvetet kan använda försvarsmakten, som en marknadsföringsplattform för den inhemska försvarsindustrin och därmed samordna internationella insatser med näringslivets önskemål.[24] Detta skulle enligt honom bära frukt för både

[20] Planing And Rewiev Process.
[21] Western European Armament Group.
[22] Prop 2001/02:10, s. 13.
[23] Walter, Tor-Egil, (2003) ”*Småstater och Operationskonst*”, Föreläsning FHS, 2003-11-26
[24] Walter, 2003

försvarsmakten och näringslivet. Bindningar mellan det militära och det civila näringslivet existerar i de flesta länder och dessa är en naturlig framväxt av professionens behov och näringslivets ekonomiska drivkraft. Dessa bindningar vilka är fruktsamma för båda är inget man talar allt för högt om, men de existerar.[25] Ett fenomen som existerar i professionen men som inte behandlas öppet och uttryckt i doktriner, kommer inte att få stort genomslag hos individen i professionsuppfattningen. För den militära professionen skulle resonemanget innebära att bindningarna med näringslivet krockar med några av professionens värdegrunder. Den breda uppfattningen bland officerarna är att man fyller en funktion som är viktig och att lojaliteten inte ligger hos enskilda företag. Det har visat sig att det inte är ett helt ovanligt fenomen att delar av, eller personer i den militära professionen agerat i egenintressen, vilket berättigat skapat en viss misstänksamhet och cynism både inom organisationen men även av dem som är professionens kund. Ibland kan det ifrågasättas när organisationen agerar om organisationen gör saker för att det är nödvändiga och till gagn för klienten eller om man gör det för egen vinning.[26]

Den Svenska alliansfriheten består men samarbetet med andra nationer, försvarsmakter och försvarsindustrier har och skall fortsätta öka. Ur ett professionsperspektiv, är det inte helt orealistiskt att påstå att ett antal grundläggande saker har förändrats. Försvarsmaktens kund d.v.s. det svenska folket har gått från att till stor del varit en del av professionen, till att nu bli mer eller mindre exkluderade från deltagande i större utsträckning, eftersom värnpliktsvolymerna har minskats så drastiskt. Svenska folket vandrar också från att ha varit de som direkt skulle skyddas vid en eventuell invasion, till att bli skyddade på ett indirekt sätt, som det kan vara svårt att se tydliga konkreta kopplingar till. För officerarna innebär detta en förskjutning i lojalitet från det svenska folket och dess folkvalda, till andra befolkningsgrupper i omvärlden eller till att verka för en ”god sak”. En ytterligare förändring som kan skönjas är att professionen tvingas in i en lojalitet till de folkvalda och deras beslut och därmed från den tidigare lojaliteten, som var mer isolationistiska inriktad mot Sveriges frihet och oberoende. Professionsforskare är överens att den militära professionen ändras på detta sätt världen över. Professionen ändras från att vara en självuppoffrande tjänare i tjänst för samhället bästa, till att mer bara göra jobbet som uppdragsgivaren och myndigheten kräver.[27] Det är bevisat att professioner som objekt, tenderar att försöka förutse och påverka händelseutvecklingar syftande till att bevara sin ställning och tilldelade ekonomiska medel. Därför är det rimligt att dra slutsatsen att försvarsmakten också fungerade på detta sätt, när de säkerhetspolitiska realiteterna ändrades under 1990 talet. Det skulle innebära att försvarsmakten som profession inte kunde agera på ett annat sätt, utan var tvungen att hitta en ny marknad att exploatera.

Konfliktnivåer

I umgänget med officerarna kan man uppfatta olika syn på vilken typ av konflikt vi skall utbilda mot. De begrepp som används är dels lågintensiv

[25] Abrahamsson, 1972, s. 139-143
[26] Snider, Watkins, 2002, s. 31-35
[27] Snider, Watkins, 2002, s. 26-27

konflikt (LIC), vilket definieras som konflikter i vilka båda sidor sällan utgörs av reguljära förband, utan snarare av en blandning av huliganer brottslingar, krigsherrar, miliser och andra irreguljära enheter. Båda parter förlitar sig dessutom på handeldvapen eller annan ”low-tech” materiel i krigsföringen.[28] Högintensiv konflikt (HIC), definieras som den traditionella bilden av ett mellanstatligt krig, där motståndarna till huvuddel använder sig av reguljära förband, som är inordnade under staten.

I den dagliga diskussionen bland officerarna kan man notera att åsikterna går isär om vad som skall utgöra ramen för grundutbildningen. Det värsta scenariot, där Sveriges starkaste förband skall kunna möta en motståndare med högteknologisk nivå ställs mot det troligaste, där de förband som är anmälda till styrkeregister möter en motståndare med låg eller gammal teknologisk nivå, någonstans utanför Sveriges gränser. Författaren själv har under de år mellan 1986 till idag aldrig övat med förband inom ramen för en lågintensiv konflikt. Stickprov på 4 kompaniers utbildningsbeskrivningar visar att vi i dag i Sverige fortfarande endast utbildar mot den högintensiva konflikten under grundutbildningen. Försvarsmakten anser i budgetunderlag 05 att dagens grundutbildning ”inte innehåller alla delar som krävs”.[29]

På fortbildningsskolor för officerarna sker nästan uteslutande utbildning mot den högintensiva konflikten. Vid militär och försvarshögskolan återfinns den internationella delen i målbeskrivningar men de kommenterar inte vilken typ av konflikt som skall utgöra grund för utbildningen.[30] Någon reell undersökning hur pass integrerad den lågintensiva konflikten är på skolorna belyser inte uppsatsen. På försvarshögskolans chefsprogram 02-04, som är Försvarsmaktens högsta nivåhöjande utbildningen, har endast två övningar haft en lågintensiv konflikt som ram.[31] Den ena övningen är inte obligatorisk för alla officerare.

Utifrån ovanstående beskrivning så är det inte orimligt att anta att de som deltagit i internationella insatser har påverkats av nya intryck under missionen som inte blir så påtagliga i den dagliga verksamheten i Sverige. Under insatsen präglas vardagen mer av den lågintensiva konflikten och dess miljö. Detta förhållande borde få inverkan på den militära professionen i flera bemärkelser.

Den tydliga kopplingen mellan organisationens socialiseringsprocesser, stämmer inte helt överens, varken för de som beger sig ut i en internationell insats eller de som verkar hemma i Sverige. Den officiella retoriken är, att vi skall verka internationellt samtidigt som vi skall kunna försvara Sverige vid en invasion. Den faktiska verksamheten som utbildning och övningsverksamhet, vilken har i uppgift att stödja professionens samanhållning, visar på andra drag.

Detta blir tämligen problematiskt ur ett professionsperspektiv. Grunden för FM verksamhet skall utgöras av förmågan till väpnad strid, vilket inte diskriminerar utbildning för någon av konflikterna. De faktiska metoderna och teknikerna som Abrahamsson benämner som expertis skiljer sig faktiskt åt, för

---

[28] Creweld, Martin van, (1991), “*The transformation of war*”, New York; The free press

[29] Försvarsmakten, (2004), ”*Försvarsmaktens Budgetunderlag för år 2005 med Särskilda Redovisningar”, http://www.mil.se/attachments/bu05_bil_8_srpers.pdf*, s. 32. (040504)

[30] Kallin, Anders, (2003), ”*Den militära professionens förändringar i dagens Sverige med särskilt fokus på Försvarsmaktens framtida internationalisering*”, FHS; C-uppsats, s. 23-24

[31] MFSÖ.

hur man hanterar de olika konflikterna. USA i Irak kan utgöra ett gott exempel där man övergick från den ena konfliktnivån till den andra och metoderna som krävs för varje konfliktnivå är olika.

I och med att de svenska folkvalda väljer att skicka ut svenska förband på internationella insatser, med en lågintensiv karaktär som Cypern, Bosnien, Kosovo och nu Liberia, finns risk att det skapas två olika kulturer med egna socialiseringsprocesser, som till del bygger på olika doktriner. På vilket sätt det skulle påverka professionen och därmed försvarsmakten är svårt att förutse. I dag säger professionens sanna väg att det är den högintensiva konflikten det skall utbildas mot, under grundutbildningen. Den lågintensiva konflikten får hanteras och utbildas mot inför varje mission.

En allmän uppfattning bland officerarna är att dagens värnpliktsutbildning är för kort. En undersökning 2000 visar att endast 19 % av officerarna ansåg att värnplikten räcker för att producera tillräckligt bra soldater.[32] Detta innebär att de två konfliktnivåerna på sätt och vis ställs mot varandra i en utbildningssituation, där den lågintensiva sidan i dagsläget har fått stå tillbaka.

Personal

Ytterligare förändringar, som är en följd av den säkerhetspolitiska utvecklingen, är att försvarsmaktens nyanställda personal hädanefter inte kan avstå från att delta i internationell tjänst. För tidigare anställd personal ser regeringen det, som att internationellt deltagande bör betraktas som en naturlig del av de anställdas yrkesutövning.[33] En undersökning bland Sveriges officerare som genomfördes av Officersförbundet visar att 65 % av de tillfrågade är negativa till obligatorisk utlandstjänstgöring.[34] Resultatet redovisar inte om det är en produkt av synen på försvarsmaktens roll, eller om det visar på ett egenintresse hos individer, som inte vill förlora förmåner.

> *”Totalförsvarsplikten bör vidare alltjämt utgöra grunden för Försvarsmaktens personalförsörjning.”*[35]

Ett faktum är att värnpliktiga som rycker in till grundutbildning, har minskat från drygt 48 000 år 1990 till 16 500 år 2000.[36] Bemanningen till internationella insatser bygger idag och skall fortsättningsvis bygga på frivilligt deltagande. Regeringen uttrycker det som den största utmaningen, vad gäller att i konkurrens med andra anställa eller engagera personal på frivillig basis.[37] Försvarsmakten skall dessutom inte frångå gängse svenska normer om tillsvidareanställning, vilka övertrumfar försvarsmaktens behov av

---

[32] SIFO, (2000), “Officersförbundets medlemsundersökning 2000”, Stockholm; Sifo research and Consulting

[33] Officersförbundet, (2004), Internationell tjänstgöring, http://www.officersforbundet.se/dinanstallning/internationell.htm, (040504)

[34] SIFO, (2002), “Officersförbundets medlemsundersökning 2002”, Stockholm; Sifo research and Consulting Officersförbundets medlemsundersökning 2002.

[35] Prop 2001/02:10, s 181.

[36] Ekström, Mats, (2001), ”C-uppsats, Dagens värnplikt för framtida internationella insatser”, FHS; C-uppsats, s 16

[37] Prop 2001/02:10, s 181

kontraktsanställd personal.[38] Försvarsmakten håller tillsammans med politikerna fast vid allmän värnplikt. För försvarsmakten och i synnerhet armén är den en garant för en stor grundorganisation.[39] Samtidigt pågår en diskussion bland officerare och fler och fler gör sin röst hörd för att försvarsmakten skall närma sig strukturen av en yrkesarmé.[40] [41]

Internationell tjänst

I USA har armén länge negligerat att fredsbevarande missioner skulle vara en stor och viktig uppgift för dem. Det blir motsägelsefullt när man i samma andetag som man hävdat att man faktiskt är kompetenta att genomföra fredsbevarande operationer, hävdar att man enbart är till för den mer högintensiva konflikten. Vissa författare hävdar att det är organisationens naturliga reaktion att poängtera den uppgiften som ger störst inflytande och bibehåller den ekonomiska ramen.[42]

Sverige har under lång tid haft förband ute i internationella insatser. Tidigare sköttes dessa i stor utsträckning av SWEDINT, som under mellankrigstiden sorterat under dåvarande arméstaben. Under år 1960 till 1990 gjordes inga ingrepp centralt som bevisar någon direkt statusökning för de internationella insatserna. Däremot har en rask utveckling skett från 1990 till dags datum. Den del av Försvarsmakten som sköter de internationella insatserna har under perioden, inordnats i högkvarteret och dessutom bytt namn till utlandsstyrkan.[43]

I uppgifterna till totalförsvaret sker först 93/94 en ändring som innebär en ökad tonvikt på internationella insatser.[44] I mars år 2000 fattade riksdagen beslut om en ändrad inriktning för totalförsvaret, från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar.[45] En del i den utvecklingen är att det finns en ambition att använda de förband som produceras, för såväl internationellt som nationellt bruk.

Alla dessa indikatorer påvisar att den internationella dimensionen, har fått en ökad roll inom professionen. Tidigare sågs inte internationell tjänstgöring som något som bidrog till försvarsmaktens kompetens, men idag anses det som meriterande.[46] Här påstår professionsteorin att ovanstående resonemang innebär att individerna måste ändra sig om vad som är fokus för verksamheten, annars hör man inte till den skara som står för de riktiga attityderna och därmed befordras och får inflytande, utan anses därmed tillhöra bakåtsträvarna. Dagens grundutbildning är inte skräddarsydd för att

---

[38] Prop 2001/02:10, s 190
[39] Wallerfelt, 1999, s. 191
[40] Dagens nyheter, (040419) ”*Yrkessoldater rycker allt närmare*”, DN debatt
[41] 17 generaler, (040419), ”*Yrkessoldater krävs mot ny hotbild*”. DN debatt
[42] Snider, Watkins, 2002, s. 68-74.
[43] Livgardet, SWEDINT, (2004), *SWEDINT's historia*, http://www.swedint.mil.se/article.php?id=458, (040504.)
[44] Ekonomistyrningsverket, (1994), *Statsliggaren 93/94*, regeringsbeslut 1993-06-10, s. 8
[45] Försvarmakten, *Försvarsmaktens Budgetunderlag för år 2004 med Särskilda Redovisningar,* Bilaga 15 s 20-21, 2003-02-28, <http://www.mil.se/attachments/bu04_hdok_2004_med_bilagor.pdf>, 2004-05-05
[46] Konow, Jan von, (1999), *Försvarsfrämjandet 60 år*, http://www.forsvarsframjandet.org/fmf-99-1/, (040505)

tillfredställa de internationella insatsernas behov.[47] De officerare som deltar i internationella insatser ställs inför andra situationer än de som de i huvudsak tränas för hemma i den dagliga verksamheten. Miljön under den internationella insatsen kräver viss särskild utbildning och den träning som bedrivs i omedelbar närhet till missionen skiljer sig från grundutbildningen. Det innebär att dessa officerare blir påverkade av andra ”doktriner” och en annan träning. De socialiseras på ett nytt sätt i det nya internationella sammanhanget. Knutet till hypotesen som uppsatsen handlar om är frågan om huruvida det bildats en egen särskild kåranda med egna värdegrunder inom den grupp, som har genomfört en internationell insats som skiljer sig från den som kåranda som gäller hos dem som inte har.

Grundutbildning
I dag genomförs utbildningen av soldater genom den så kallade grundutbildningen. Namnet grundutbildning antyder att det borde finnas fler utbildningar. Så var också tanken när riksdagen 1966 klubbade igenom värnpliktsutredning 60 (VU 60). Efter det genomfördes utbildningen också på detta sätt. Tanken var att alla soldater och förband skulle kallas in och genomföra krigsförbandsövning (KFÖ) vart fjärde år, för att öka utbildningsnivån på förbandet. Det skulle dessutom på varje förband genomföras särskilda övningar för befäl (SÖB), ca vart annat år. Vissa förband, på grund av sin komplexitet eller höga beredskap, skulle genomföra särskilda övningar ungefär vart annat år, för den personal som behövde det.[48] I dag är endast grundutbildningen kvar, vilket självklart får vissa effekter. En effekt som är värd att nämnas är att officerarna tappat ett av sina allra viktigaste övningstillfällen.

För att kunna förstå uppsatsens frågeställningar och de resultat som rör grundutbildningen, är det viktigt att man har en viss förståelse hur utbildningen är upplagd och tiden som disponeras för den. Vid planering brukar utbildningen delas upp i ett antal skeden, som syftar till att beskriv vart man lägger fokus under det skedet. Generellt kan man beskriva dessa skeden enligt följande:
Grundläggande soldatutbildning, syftar till att ge soldaten kunskaper och färdigheter på sin personliga utrustning och soldatfärdigheter, som att agera som post, strida med sitt vapen enskilt och tillsammans med en stridsparskamrat med gruppen som ram.
Befattningsutbildning, syftar till att ge soldaten kunskaper och färdigheter i sin specifika befattning, såsom exempelvis stridsvagnsskytt eller kock.
Förbandsutbildning, syftar till att ge den organisatoriska enheten som avses, de kunskaper och färdigheter som behövs för att lösa de uppgifter, som det är tänkt att man skall lösa.
Förbandsutbildning delas i oftast upp i:

---

[47] Försvarsmakten, *Försvarsmaktens Budgetunderlag för år 2005 med Särskilda redovisninga*r, 2004-02-27, <http://www.mil.se/attachments/bu05_bil_8_srpers.pdf>, s. 32, 040504.
[48] Wallerfelt, 1999, s. 169

Grupp och plutonsutbildning, där det framförallt är soldater och någon enstaka officer som är i fokus för utbildningen.
Kompani och bataljonsutbildningen, där det framförallt är officerare som övar sig i att leda förbanden.
För att nå upp till de mål som beskrivs i TOEM[49] har fördelningen mellan skedena mer eller mindre kommit att se ut enligt följande. Beskrivningen gäller för de soldater som gör 10 månaders värnplikt.

Grundläggande soldatutbildning	*8 veckor*
Befattningsutbildning	*17 veckor*
Förbandsutbildning	*13 veckor*

Dessa värden är grova riktvärden och dessutom ett medeltal baserade på ett stickprov, gjort på 4 olika kompanier på olika förband. Ovanstående beskrivning av hur utbildningen är prioriterad har stått sig åtminstone från 1990 talet och framåt och kan väl därför anses som en produkt från kalla krigets tid
Den utbildning ett förband får när den skall samtränas till ett beredskapsförband, som skall stå beredd för att sättas in internationellt, får illustreras av IA 03[50] utbildningsplan.[51]

Grundläggande soldatutbildning	*1 vecka*
Befattningsutbildning	*4 veckor*
Förbandsutbildning	*4 veckor*

När man granskar innehållet i utbildningen noggrannare, ser man att delar av förbandsutbildningen används till befattningsutbildning. Sammantaget uppstår en bild där befattningsutbildningen är den del av utbildningen där det läggs mest tid. Efter det kommer förbandsutbildningen och sist utbildningen som fokuserar på den enskilda soldaten.

Om vi följer tankarna runt professionell socialisering så skall inställningen till försvarsmaktens roll påverka inställningen till vilken konfliktnivå som skall utgöra grund för utbildningen. Ovanstående attityder skall sedan påverka inställningen till hur utbildningen skall vara utformad. Försvarsmaktens roll har en starkare koppling till synen på professionen och värdegrunden den vilar på. Grundutbildningen är ett verktyg för att kunna uppfylla rollen. Om individen finner att de högre nivåerna harmoniserar med de lägre finner individen en logik. Denna logik jämförs ständigt med de situationer man konfronteras med under utbildning, daglig verksamhet och de doktriner som verksamheten bygger på.

Syfte och hypotes

Sammantaget framträder en bild av en yrkeskår som under drygt tio års tid genomgått en förändring i många aspekter. Vissa av dessa förändringar kan härledas till frågor som har varit bärande för den militära professionen i Sverige. De första tankarna med att skriva denna uppsats vara att undersöka om

[49] Taktisk, organisatorisk, ekonomisk och målsättning. Ett dokument som reglerar vad de olika förbanden skall klara av.
[50] Försvarsmakten, (2004), *Arméns insatsbataljon; Uppgift och insats*, http://www.armen.mil.se/utlandsberedskap/article.php?id=6185 (2004-02-18.)
[51] Försvarsmakten, (2002), ”*Utbildningsplan IA 03*”, Bilaga 1 till P4 skrivelse 19 100:71386. 2002-10-18

det hade skapats två olika lag inom försvarsmakten. Dessa tankar har efterhand utvidgats och specificerats. Syftet med uppsatsen är att undersöka om officerarna med eller utan internationell tjänstgöring har olika inställning till ett antal aspekter runt försvarsmakten, dess roll och verksamhet, som till del kan kopplas till professionsbegreppet. Uppsatsen undersöker vilken typ av konflikt som officerarna anser skall utgöra ramen för grundutbildningen av förband. Den skall också svara på om de två grupperna ser olika på försvarsmaktens övergripande roll och om man kan se några tendenser i åsiktsskillnader avseende vilken typ av utbildning som skall prioriteras, under grundutbildningen av förband. För att lösa syftet med uppsatsen formulerades en hypotes som lyder enligt följande;

> *H_0 officerare med internationell erfarenhet anser att en lågintensiv konflikt skall ligga till grund för förbandsutbildningen. H_1 officerare utan internationell erfarenhet anser att en högintensiv konflikt skall ligga till grund för förbandsutbildningen.*

Med internationell erfarenhet menas officerare som har deltagit i en internationell insats i förband eller stab och det mer än 6 månader.

3. Metod

Procedur

Inledningsvis skapades en kunskapsbas genom inläsning av tidigare forskning i ämnet, samt litteratur om sakförhållanden som skulle kunna ha beröring i ämnet. Tidigare undersökningar hos officerarna i dessa frågor visade sig i huvudsak ej vara genomförda tidigare. Samtidigt som inläsning av litteratur skedde, skapades parallellt ett verktyg vars syfte var att dels kunna bekräfta eller falsifiera hypotesen men också täcka in ett bredare område, vilket skulle ge en djupare förståelse för resultatet av undersökningen. Detta verktyg är en mental bild av operationaliseringen av problemet och beskrivs närmre i kapitlet instrument. För att kunna få svar på frågeställningarna arbetades en enkät fram runt detta verktyg. Enkäten bestod av en del som direkt svarar på om hypotesen stämmer, en del som rörde det bredare området som nämndes tidigare, vilka kommer att benämnas som centrala frågeställningar och en del som var av karaktären personuppgifter. Verktyget och enkäten beskrivs i stycket som avhandlar instrumenten.

Det genomfördes ett pilottest av enkäten på ett antal officerare. Dessa officerare skulle svara på enkäten och på ett antal frågor rörande enkäten. Frågorna de fick tillsammans med enkäten var om någon fråga var tvetydig, svårförståelig eller om några begrepp behövde definieras. Personerna som genomförde pilotenkäten hade synpunkter på enkätens sista fråga. Frågan upplevdes ta lång tid att besvara och vara så komplicerad att de upplevde att de ändrade sig flera gånger angående sin inställning vartefter de tvingades funderade djupare. Man såg risken att svarsenkäten kunde bli ”kladdig”. Efter överväganden fattades beslutet att inga ändringar av enkäten skulle göras. Motivet var att respondenterna skulle ställas inför denna komplexa fråga.

Därefter övervägdes hur urvalet av respondenter skulle göras. En central del av uppsatsen berör skillnaden mellan officerare med internationell

erfarenhet och de utan. Dessa två grupper bör i övrigt vara så lika varandra som möjligt, för att validiteten skall vara hög. Här uppstod ett problem. Försvarsmaktens personaladministrativa system höll inte reda på vilka som har varit ute i internationell tjänst. Det gör däremot SWEDINT:s system, men som däremot inte vet vilka officerare som inte har varit i internationell tjänst. En annan metod väljs för att selektera ut respondenter till de två försöksgrupperna. Fem brigadregementen med erfarenhet av att sätta upp förband för internationell tjänst valdes ut. Utbildningsledarna på dessa förband tillsändes ett brev med en hemställan om att bistå med stöd till denna c-uppsats. I brevet framgick att de skall välja ut två grupper med officerare som är så identiskt lika som möjligt utefter ett antal kriterier. Det som skulle skilja grupperna åt var internationell erfarenhet eller inte, brevet med kriterier finns med som bilaga till uppsatsen. Responsen från utbildningsledarna är blandade. Tre svarade omedelbart med ett positivt budskap, en efter påtryckningar och en valde att inte svara trots upprepade uppmaningar. Svaren med namn och adresser till respondenter kom in med förskjutning i tid, varav hälften kom in sent.

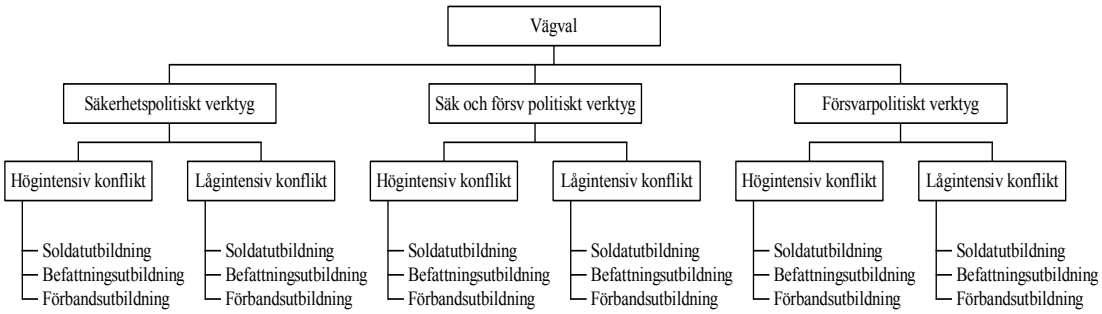
Enkäter med medföljande brev och svarskuvert skickades hem till respondenterna. Varje svarskuvert var försett med en personlig kod för att kunna se om det skett något onaturligt bortfall och för att kunna uppmana de som inte svarat ytterligare en gång. Respondenterna garanterades anonymitet, på det sätt att svarskuvert och svarsblanketter aldrig skulle komma att hanteras gemensamt från det att de öppnats. När enkäterna kom tillbaka som svar, hanterades de som anonyma. Kuvertet med respondentens kod lades åt sidan, medan svarsblanketterna kontrollerades huruvida de kunde anses som giltiga och användbara. En databas tillverkas i Excel-miljö för att kunna hantera alla svar och för att kunna skära datamängden på olika ledder.

Slutligen matades svaren från enkäterna in i databasen. Det konstaterades att ett fåtal enkäter måste ogiltigförklaras, då svaren runt de centrala frågeställningarna uteblev eller där man kunde konstatera att respondenten ej förstod frågan. Några enkäter fick vara kvar, trots att de innehöll svar som gick utanför ramarna som var specificerade i frågan. Dessa rör samtliga den sista frågan som tidigare varnats för. Det beslutades att inte använda resultaten i dessa enkäter som svar på just den frågan. Vad avser resultaten från enkäterna hämtades först svaren från de frågor som rörde hypotesen och de andra mer centrala frågorna. Här skapades en grov bild av resultaten. Resultaten utvärderades mot hypotesen och gentemot de andra centrala frågeställningarna. Några resultat visade sig stämma med de antaganden som låg till grund för att uppsatsen skrevs medan andra inte stämde. För att få en bredare bakgrund och en eventuell hjälp till förklaring till resultaten, ställdes nya frågor till databasen. Syftet var att se om det gick att spåra några andra mönster i hur respondenterna svarat. Senare skapades de tabeller och diagram som åskådliggör resultatet i uppsatsen. I diskussionen gjordes en ansats att förklara resultatet med hjälp av professionsteorin.

Instrument

De instrument som användes i arbetet var det verktyg som beskriver operationaliseringen av hypotes och syftet med uppsatsen, teorin som

uppsatsen anknyter till, enkäten och databasen där respondenternas data bearbetades. Bilden nedanför beskriver hur problemet operationaliserades.

Operationaliseringen gjordes utifrån ett hierarkiskt perspektiv, där respondenterna kan göra ett antal vägval på vägen från den övre till den nedre nivån. Översta skiktet i hierarkin beskriver de olika politiska områden som Försvarsmakten öppet verkar inom. Här sågs det intressant att se om officerarna lutade mer åt det rena försvarspolitiska eller säkerhetspolitiska hållet. Det sågs också intressant att se huruvida officerarna kan se försvarsmakten som ett rent politiskt verktyg att verka inom flera politiska områden. Detta rymdes inte inom hierarkin men en frågebank skapades runt detta till enkäten. Mellersta skikt beskriver attityden till det som hypotesen skulle bevisa eller falsifiera. Vilken konfliktnivå som skulle ligga till grund för förbandsutbildningen. Här används begreppen högintensiv konflikt och lågintensiv konflikt. I allmänna ordalag används dessa bland officerare, för att beskriva det storskaliga kriget och en normal fredsbevarande insats. Nedersta skiktet skulle beskriva hur officeren såg på förhållandena mellan de olika skedena i grundutbildningen. Ansåg man att förhållandet mellan skedena var bra som det var eller tyckte man att förändringar måste till för att få en röd tråd mellan de olika hierarkierna i operationaliseringen?

Dessa vägval är det som jag benämner centrala frågeställningar. Syftet med uppsatsen kretsade kring vilken ställning respondenterna tog till vägvalen och om man kundese några trender mellan de olika nivåerna och vägvalen. Dessa vägval har också en stark koppling till de tre aspekter som särskiljer en profession.

Enkäten var uppbyggd runt operationaliseringen för att ge svar på hypotesen och de centrala frågeställningarna. Frågorna ett och två skulle ge en bild av respondentens bakgrund, inom det militära. Fråga tre skulle svara på hur man såg på försvarsmaktens roll, dvs. det övre skiktet i hierarkin. Fråga fyra skulle ge en bild av hur officerarna ställde sig till att försvarsmakten verkar inom andra politiska områden. Fråga fem ställde respondenten för ställningstagandet som rörde hypotesens giltighet. Fråga sex skulle svara på hur respondenten såg på det nedersta skiktet i hierarkin. Frågan byggde på antagandet att skedena i utbildningen var lika långa över hela landet. Att så är fallet hade kontrollerats genom stickprov, vilket också redogjordes för i inledningskapitlet. Med enkäten följde ett introduktionsbrev där syftet med enkäten och ett antal definitioner framgick.

Databasen utgjordes av ett ark i Excel, med konfigurerade autofilter som möjliggjorde att svaren kunde sorteras och kopplas till andra frågeställningar.
Teorianknytningen som uppsatsen stödjer sig mot är professionsteori och tankar runt en professions socialiseringsprocesser. Detta beskrivs i inledningskapitlet på ett utförligare sätt.

Personer

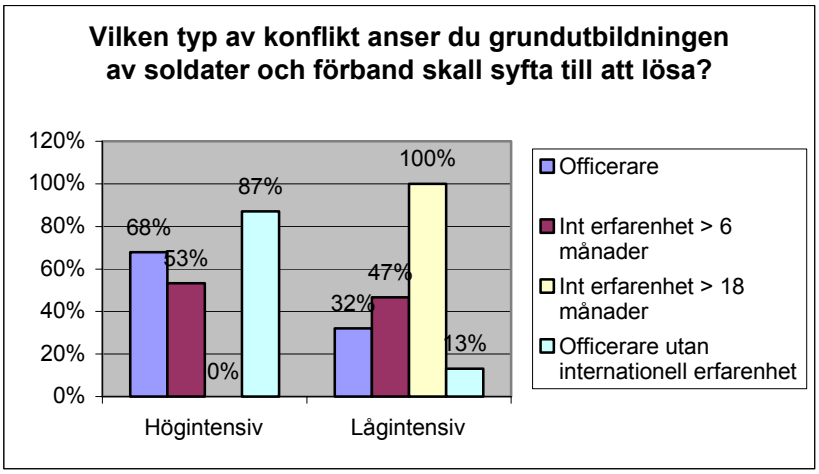
I uppsatsen har ett antal personer varit involverade. Författaren är Mats Ludvig med 16 års erfarenhet som anställd inom Försvarsmakten. Han har framförallt tjänstgjort i brigadsystemet inom armén och närmre preciserat inom stridsvagnssystemet. Författaren har internationell erfarenhet i den bemärkelsen att han har tjänstgjort kortare perioder i Norge, Tyskland och Schweiz inom dykeritjänst och stridsvagnsutbildning. Han har inte deltagit i någon internationell insats, men har deltagit i planeringsarbetet vid ett stridsfordon 90 kompani tillhörande IA 03, vilket har gett kunskaper i förhållandena runt utbildning av ett insatsförband. Metodhandledare var Johan Lundin som är forskare på Försvarshögskolan. Sakhandledare var Peter Ahlström som är lärare på Försvarshögskola, som har erfarenhet av internationell tjänst. Peter har både deltagit i missioner och arbetat med frågor som rör både utbildning och planering av insatsförband.
Respondenterna utgörs av officerare inom armén och brigadsystemen. De har varierande ålder och anställningstid, inom försvarsmakten. De kommer framförallt från trupptjänst, fast det fanns en önskan att spridningen mellan stabsofficerare och officerare i trupptjänst skulle vara större. Respondenterna är dessutom indelade i två grupper, med lika samansättning avseende ålder och erfarenhet. Det som skiljer grupperna åt är om de har eller inte har genomfört en internationell insats. Övervägningar om huruvida undersökningsfältet är för smalt gjordes. Nackdelen med valet av respondenter är att resultatet inte kan sägas representera försvarsmakten som helhet. Fördelen är att de, innan försvarsmaktens skiftade fokus, borde ha haft en ganska likformig syn på professionen. Hypotesen skulle grovt visa om det bildats några, slarvigt uttryckt ”subprofessioner” inom försvarsmakten, vilket skulle stärkas om undersökningsgruppen var relativt homogen.

4. Resultat

Eftersom endast 4 av 5 förband valde att hjälpa till med undersökningen blev det 80 enkäter utskickade. Av de utvalda försökspersonerna svarade 55 st, vilket blir en svarsfrekvens på 69 %. En enkät returnerades med adressaten okänd.
Två enkäter lämnade inte tillräckligt adekvat underlag utan ogiltigförklarades. Kvar blev alltså 53 enkäter med en spridning av 30 för de officerare som hade internationell erfarenhet och 23 för de som var utan.

Konfliktnivå

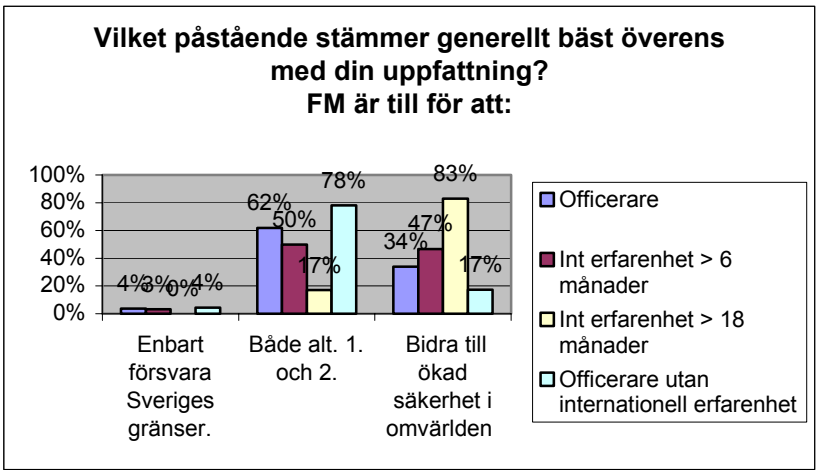
På den frågan som var direkt kopplad till hypotesen visar det sig att det finns en signifikant skillnad mellan de två grupperna.

Endast 13 % procent av officerarna utan internationell erfarenhet ansåg att en lågintensiv konflikt skulle ligga till grund för utbildningen, medan drygt 3 ggr så stor andel av officerarna med internationell erfarenhet ansåg detsamma. Samtidigt är det noterbart att en knapp majoritet av officerarna med internationell erfarenhet ansåg att en högintensiv konflikt skall utgöra basen för grundutbildningen av förband och soldater. Hos den andra gruppen har 87 % av de tillfrågade samma inställning. 100 % av de officerare som har varit ute i internationell tjänst mer än 18 månader ansåg att en lågintensiv konflikt skall utgöra grunden.

Försvarsmaktens roll

En av frågorna handlade om hur officerarna såg på försvarsmaktens roll. Svarsalternativen skiljde på om man ansåg att Försvarsmakten enbart var till för att försvara Sveriges gränser från Sverige eller om Försvarsmakten var till för att bidra till ökad säkerhet i omvärlden och därmed också för oss själva. Ett tredje alternativ fanns som var en kombination av de två första alternativen.

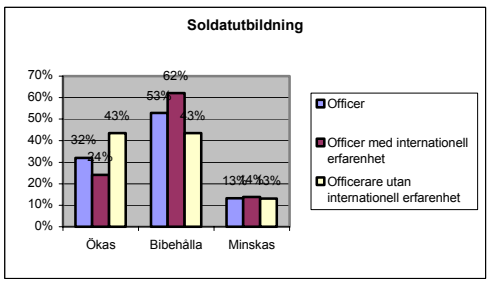

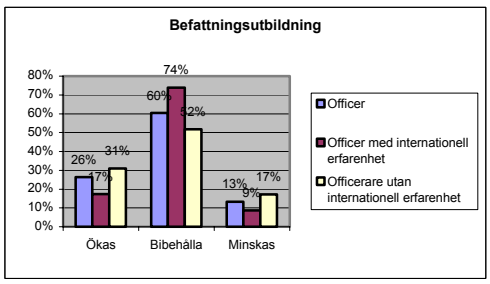
Ett fåtal av officerarna ansåg att FM enbart är till för att försvara Sveriges gränser och spridningen mellan de två försöksgrupperna är närmast identisk. Däremot är spridningen mellan de två grupperna avseende de två andra svarsalternativen markant. Hos officerare utan internationell erfarenhet var andelen som ansåg att alternativet med, bidra till ökad säkerhet i omvärlden, det som bäst stämde överens med deras uppfattning, 17 %. I den andra gruppen var andelen 47 %. När man skar resultatet annorlunda och tittade på dem som deltagit i internationell insats 18 månader eller mer nästan dubblerades resultatet och hamnade på 83 %.

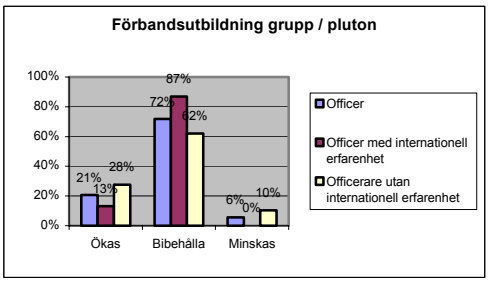
På frågan om officerarna ansåg att försvarsmakten kunde användas på ett sätt som syftar till att nå framgång på andra politiska områden var åsikterna inom de två försöksgrupperna jämt spridda. 79 % av officerarna svarade positivt på frågan. I de två olika grupperna svarade 77 % av de med internationell erfarenhet positivt mot 83 % för den andra gruppen. Resultaten av vilka andra områden man kunde tänka sig, fördelade sig även det relativt jämt mellan grupperna.

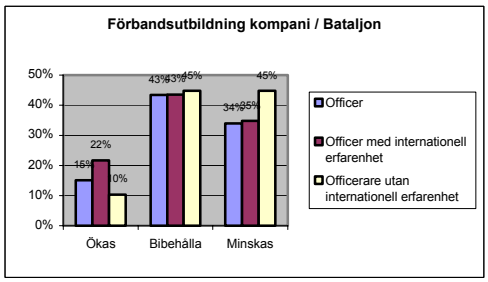
Grundutbildningen

Avseende synen på grundutbildningen ansåg generellt en majoritet av officerarna att förhållandet i tid mellan de olika skedena skulle bibehållas.

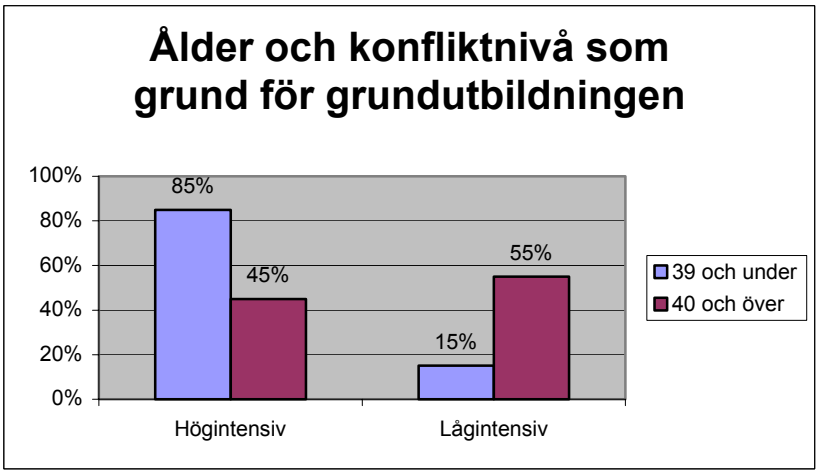

En generell åsikt bland officerarna var att man var mer benägen att minska på förbandsutbildningen kompani/bataljon och öka tiden för de övriga utbildningarna. Det visade sig inte någon markant skillnad mellan de två försöksgrupperna. När vi ändrade definitionen från 6 till 18 månader för kriteriet internationell tjänst ändrades bilden. Man såg då en vilja att öka eller bibehålla de utbildningar som fokuserade på den enskilda soldaten och hans befattningsutbildning. Man såg också en benägenhet att minska på förbandsutbildningen och framförallt den del som fokuserar på de större organisatoriska enheterna.

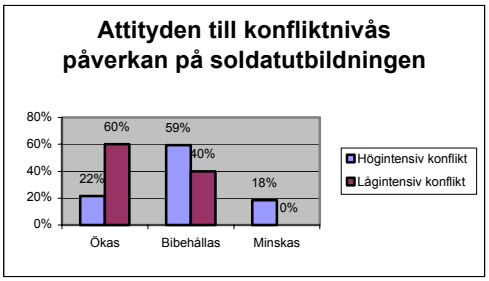
Ålderns påverkan

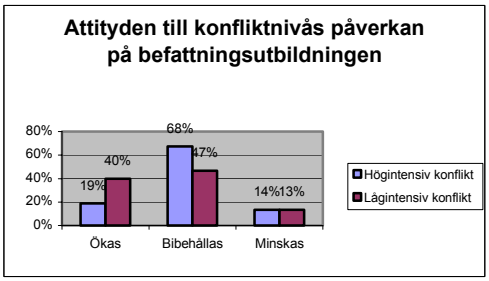
Åldersfördelningen bland respondenterna var från 26 till 52 år. För att se om åldern bland officerarna påverkade deras syn på undersökningens frågor delades de in i två grupper. Den ena gruppen var officerare från den nya befälsordningen och åldern var från 39 år och yngre. Den andra gruppen representeras av officerare som var 40 år och äldre och kom från den äldre befälsordningen. Åldern verkade inte ha någon större påverkan på hur officerarna såg på Försvarsmaktens roll. Spridningen mellan de två åldersgrupperna var enbart ett fåtal procent. Däremot var spridningen markant avseende vilken konflikt som skulle utgöra grunden för grundutbildningen. Den yngre gruppens resultat visade på en inställning till den högintensiva konfliktens fördel, medan den äldre gruppens inställning är mer jämt fördelad på de två konflikterna.

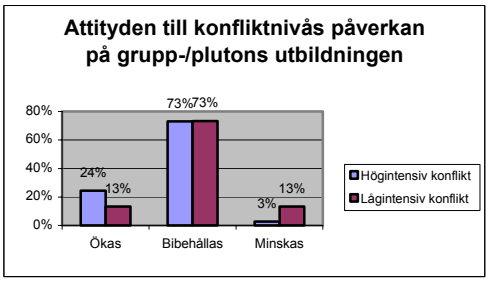

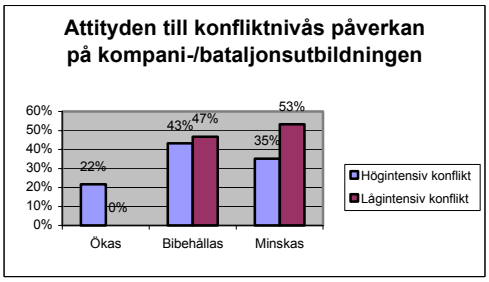
Konfliktnivåns inverkan

Undersökningen visade att attityden till vilken konfliktnivå som skulle ligga till grund för grundutbildningen, hade inverkan på synen på hur grundutbildningen borde ändras. Generellt kunde man se att gruppen officerare som ansåg att en lågintensiv konflikt skulle utgöra grunden för utbildningen, ansåg att mer tid skulle läggas på soldatutbildningen medan tiden för förbandsutbildning kompani och bataljon kunde minskas. Den andra gruppen var generellt mer för att bibehålla dagens indelning och inte minska på något förutom kompani och bataljonsutbildning som 35% kunde tänka sig att minska på.

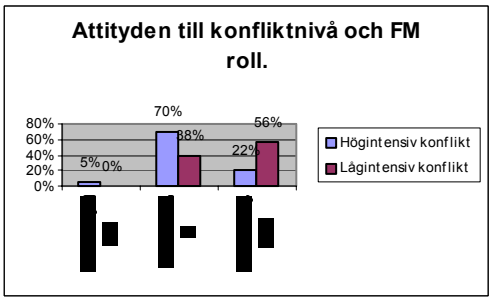

Det visade sig också att officerare med attityden ”högintensiv konflikt som grund” hade en tendens att se FM mer som ett försvarspolitiskt instrument, medan de med lågintensiv preferens mer såg FM som ett säkerhetspolitiskt verktyg.

5. Diskussion

Resultaten visar att man kan se tendenser till skillnader mellan de två försöksgrupperna. Syftet med uppsatsen var att undersöka om officerarna med eller utan internationell tjänstgöring hade olika inställning till ett antal aspekter runt försvarsmakten, dess roll och verksamhet, och som till del kan kopplas till professionsbegreppet. Det som ansågs som mest intressant att undersöka var vilken typ av konflikt officerarna ansåg grundutbildningen skulle syfta till att förbereda soldater och förband inför. Således formades hypotesen; *H_0 officerare med internationell erfarenhet anser att en lågintensiv konflikt skall ligga till grund för grundutbildningen. H_1 officerare utan internationell erfarenhet anser att en högintensiv konflikt skall ligga till grund för grundutbildningen.* Den hypotes som är formulerad snävar in frågeställningen avsevärt från syftet. Förutom att hypotesen kommer att prövas kommer resultat och diskussion runt de frågeställningar som ryms innanför syftet med uppsatsen att redovisas. Här kommer fokus att ligga runt de som har benämnts som de centrala frågeställningarna. Vilken reliabilitet och validitet dessa resultat har och vilka tendenserna är kommer också att diskuteras.

För att kunna besvara syftet med uppsatsen skapades två grupper av respondenter med så lika samansättning som möjligt mellan grupperna avseende ålder, erfarenhet och nuvarande arbetsuppgifter. Alla respondenter kom från armén och brigadtruppslagen. Den militära professionen är vidare en så. Om man skulle ha utvidgat gruppen till att sträcka sig över både truppslagen och vapenslagen skulle förmodligen resultatet ha blivit annorlunda. Doktriner och socialiseringsprocesser skiljer sig mellan dessa grupper så resultatet i uppsatsen kan inte sägas representera försvarsmakten utan just den gruppen som urvalet utgörs av. Utifrån professionsperspektivet, där undersökningen skulle se om det skapats två olika lag, fanns det fördelar med att ta ut en grupp som utsatts för närmast identisk socialiseringsprocess men där grupperna skiljer sig på just den punkten som uppsatsen ämnar undersöka.

Den forsknings eller teorianknytning som uppsatsen vilar sig emot ger inte stöd för att besvara alla aspekter som inverkar, för att ge svar på syftet och hypotesen. Den professionella socialiseringen bidrar till en kristallisering av professionella attityder, dvs. ett sammanhängande system av uppfattningar och åsikter som underlättar utförandet av de professionella uppgifterna.[52] I syftet med uppsatsen ifrågasätter jag om det har uppstått en spricka i just dessa professionella attityder. Då borde vald teori kunna hjälpa till att bringa fram en del av förklaringen på ett förmodligen mer mångfacetterat problem.

Det praktiska tillvägagångssättet att använda mig av en kvantitativ metod, kan ifrågasättas. Den tillvaratar inte de tankebryggor respondenterna skulle ha kunnat förklara med en kvalitativ metod. En kvalitativ metod skulle ha kunnat ge en djupare förståelse för problemets komplexitet och individens sätt att resonera längs med de vägval som redovisats i operationaliseringen. Den valda metoden ger istället en stor mängd data som svarar på om det förhåller sig som hypotesen uttrycker det. På den punkten kan man ifrågasätta om datamängden är tillräcklig för att ge ett statistiskt säkrat resultat, vilket

[52] Abrahamsson, 1972, s. 77.

självklart inte är fallet. Uppsatsens empiriska underlag kan endast ge en grov uppskattning och en tendens om hur förhållandena ser ut.

På de frågeställningarna som respondenterna svarade på kommer en diskussion om reliabilitet och validitet att genomföras i samband med att resultatet på frågan diskuteras. I den diskussion som närmre behandlar resultaten kommer jag att försöka binda ihop resultat, teori och mina egna slutsatser på hur man kan se på eventuella samband och förklaringar.

Hypotesprövning

Vi börjar med det som rör hypotesen som var uppställd på följande sätt;

> *H_0: officerare med internationell erfarenhet anser att en lågintensiv konflikt skall ligga till grund för förbandsutbildningen. H_1: officerare utan internationell erfarenhet anser att en högintensiv konflikt skall ligga till grund för förbandsutbildningen*.

Resultaten visar att ungefär hälften av officerarna med internationell erfarenhet (47 %) anser att en lågintensiv konflikt skall utgöra grunden medan samma svar hos den andra gruppen bara utgörs av en bråkdel (13 %). Resultaten påvisar en tendens åt det som hypotesen skulle bevisa eller falsifiera till bevisningens fördel, men kan på inga sätt anses vara tillräcklig. Om man skärskådar vad som benämns som internationell erfarenhet i uppsatsen (mer än 6 månader) finner vi att tendensen stärks ju lägre tid respondenten varit ute eller ju fler missioner som genomförts för att hamna vid 100 % hos de som varit ute 18 månader eller mer. Detta resultat stärker hypotes H_0 men påverkar inte H_1. Det empiriska underlaget för de som varit ute mer än 18 månader är dock endast 6 stycken. Detta kan anses som ett svagt underlag att dra slutsatser på, men om man ser det i samanhanget som en trend kan man inte avfärda trenden som annat än mycket stark.

I samanhanget måste självfallet frågan som respondenterna fick att ta ställning till granskas. *Vilken typ av konflikt anser du att grundutbildningen av soldater och förband skall syfta till att lösa*? Svarsalternativen bestod av högintensiv och lågintensiv, samt en deskriptiv definition av de två begreppen. Definitionen ger enbart en beskrivning av vilken grad av mekanisering och teknologinivå den presumtiva motståndaren har. Man kan tycka att en definition som avhandlar konfliktkaraktären bredare än så skulle ha gett respondenten en annan bild av svarsalternativen, vilket därmed kunde ha gett ett annat resultat. En bedömning gjordes däremot att officerare rent instinktiv har en uppfattning om vad som menas med de olika konfliktbeskrivningarna, vilket då skulle ha givit den extrainformationen till frågeställningen, vilket i sig självklart inte kan beläggas. Min sammanfattning av ovanstående resultat är att hypotesen inte kunnat bevisas till fullo, eftersom det empiriska underlaget inte medger det. Ändå kan man se en stark trend åt det hållet.

Den socialiseringsprocess som officeren utsätts för i sin dagliga verksamhet sätter sin prägel på individen vilket beskrivits i inledningskapitlet. Det är inte orimligt att anta att de personer som deltar mer än andra i en särskild typ av aktiviteter också påverkas mer. Om den aktiviteten skiljer sig, på de tre punkter som definierar en profession, från den vanliga aktiviteten,

kommer det hos individen att skapas en egen syn på professionen som avviker från den gängse. Resonemanget skulle mycket troligt kunna vara en del av förklaringen till resultatet ovan.

I resultatdelen återfinner man att ålder hos respondenterna har inverkan på vilken konflikt som skall utgöra grunden. Resultatet är markant och visar att äldre officerare uppvisar en svag övervikt för lågintensiv konflikt medan de yngre starkt uppvisar preferenser för det motsatta. Detta känns inte logisk vid första anblicken, varken intuitivt eller om man försöker finna stöd i professionsteorin. Spontant borde de äldre officerarna vara en produkt av lång socialisering med en doktrin som sade invasionsförsvar och högintensiv konflikt. Ett försök till förklaring med stöd av teorin skulle kunna vara den förmodade tiden som gått sedan personerna genomfört nivåhöjande utbildning och dessutom individens förankring till den dagliga verksamheten. De yngre officerarna borde ha passerat någon skola ganska nyligt. En fråga som slog fast tidpunkt för senaste skolgång borde ha varit med i enkäten, men så var inte fallet. På skolorna utbildas det på försvarsmaktens doktriner som får anses utgöra den officiella retoriken men skolorna speglar även med sin verksamhet den dagliga verksamheten. Här ligger fokus fortfarande kvar på den högintensiva konflikten. De är, med ett fåtal undantag, officerare under 40 år, som tjänstgör på kompanier. Där präglas den dagliga verksamheten och diskussionerna av utbildning för strid mot högintensiv konflikt. En eventuell del i förklaringen skulle kunna vara att de äldre officerarna utsätts för den officiella retoriken och kopplar det till den typ av krigföring som genomförs på de insatser Sverige deltar i. De tar alltså inte del i samma utsträckning av den praktiska verksamheten som nästan enbart präglas av den högintensiva konflikten. Ovanstående resonemang går på inget sätt att belägga med denna uppsats.

Om definitionen för internationell insats fastslagits till 18 månader eller mer redan i valet av respondenter, hade man eventuellt fått ett annat resultat. Då hade den grupp respondenter som representerade de med internationell erfarenhet haft mer tid att socialisera sig i den internationella miljön. Detta skulle ha kunnat ge ett mer utkristalliserat resultat som mer trovärdigt baserade sig på socialiseringens inverkan.

Efter idogt letande finner man att det finns väldigt lite eller ingen tidigare forskning alls, som försöker spåra skillnader på det sättet som denna uppsats försöker. Det som återfinns i empiriskt underlag från Sverige är undersökningar om inställningen hos officerare till deltagande i internationell tjänst och debatten om obligatoriskt deltagande. Forskning om den militära professionen är tämligen omfattande, men den fokuserar inte heller på fenomenet om en yrkeskårs professionsuppfattning förgrenar sig, utan snarare om utvecklingstrender. Ovanstående förhållande gör det svårt att jämföra uppsatsens resultat med tidigare forskning.

Försvarsmaktens roll

På frågan som avhandlar synen på försvarsmaktens roll fick respondenterna ta ställning till alternativ som ”*generellt stämde bäst överens med deras uppfattning*”. Dessa alternativ hade karaktären av två utrerade svarsalternativ och ett som var att man instämde med båda alternativen. Det första alternativet

var tänkt att representera en klart isolationistisk inställning där lojaliteten hos officeren låg hos det svenska folket, dess gränser och friheten mer än hos de folkvalda. Det andra alternativet skulle mer representera en lojalitet mot stabilitet och säkerhet i omvärlden som indirekt skall skapa detsamma för oss. Det innebär en mer praktisk och påtaglig lojalitet med andra befolkningsgrupper eller en ”god sak” samt våra folkvalda och deras beslut. I det tredje alternativet kunde man välja att en kombination av de båda alternativen bäst stämde överens med sin uppfattning. Man kan diskutera svarsalternativens validitet mot frågeställningen. De är förmodligen inte hundraprocentiga, men eftersom grunden som alternativen vilar på mer är den praktiska lojaliteten får validiteten därmed anses som tillräckligt god för att kunna se tendenser. För att fånga problemet bättre skulle frågor om var man anser att lojaliteten finns ställas, vilket inte gjordes. Den frågan hade gett en intressant och mer konkret bild av professionens syn på vem som är deras uppdragsgivare, men tyvärr lämnas den obesvarad. Hur pass särskiljande alternativ 2 och 3 är bör också lyftas upp till granskning. Tanken med ett mittemellanalternativ var att se om det fanns någon nyansskillnad i hur man prioriterar de två uppgifterna nationellt försvar och internationell insats, eller hur man prioriterar lojaliteterna. Misstanken fanns att alternativ ett i dag är så långt ifrån den sanna läran att ytterst ett fåtal skulle välja det alternativet. Det som ansågs intressant att undersöka var hur pass stor del av officerarna som grovt uttryckt mer eller mindre lämnat tanken om ett nationellt försvar i dess tidigare tappning eller som anser att det är starkt underordnat den internationella verksamheten.

Resultatet visar att hela professionen och de två försöksgrupperna i stort avfärdar det första alternativet, om att enbart försvara Sverige, med ytterst få undantag. En ur varje grupp väljer alternativet. I den aspekten kan man konstatera att professionens socialisering fungerat, nästan utan undantag, eftersom det alternativet ligger långt ifrån den officiella retoriken. Resultatet visar att uppfattningen om försvarsmaktens roll varierar mellan de två grupperna. Av båda försöksgrupperna sammantaget anser 62 % att blandningen mellan de två alternativen, bäst stämmer överens med deras uppfattning medan 34 % anser alternativ 2. Detta innebär att huvuddelen av officerarna ger uttryck för de officiella doktrinerna. Samtidigt visar det att en tredjedel svarar att de anser att fokus tydligare ligger åt de internationella insatserna, än åt den linje som de officiella doktrinerna visar på. Vidare visar resultaten att officerare med internationell erfarenhet (47 %) i större utsträckning förordar alternativ 2 än officerare utan (17 %). Om vi även här ökar på gränsen för om man har internationell erfarenhet från definitionens 6 månader, till 18 månader eller mer finner vi att resultatet ökar för alternativ 2 till 83 %. Bevisligen så inverkar graden av internationellt deltagande hos individen, för hur man ser på försvarsmaktens roll. Vidare visar det att det finns skillnader i vem man anser att lojaliteten hos professionen ligger hos.

Uppsatsen belyser uppfattningen om försvarsmaktens roll även utifrån ett annat perspektiv. Tanken var att undersöka officerarnas inställning till att försvarsmakten används till att nå framgång på andra politiska områden. I frågan användes ordet *kan* istället för *skall* eller *bör* vilket gör att individens svar kan tolkas på flera sätt. Det kan tolkas som att man tycker att den skall

användas eller att det finns en möjlighet att använda den på det sättet. Detta minskar självklart värdet av resultatet och tolkningen därav. Resultatet visar att inställningen generellt är att försvarsmakten kan användas framförallt till att nå diplomatiskt inflytande och för att främja svensk vapenindustri. Resultatet skiljer sig inte nämnvärt mellan grupperna. Det är troligt att detta inte är någon fråga som påverkar de två grupperna på olika sätt, utan är en produkt av den totala socialiseringen inom yrkeskåren. Resultatet visar också att officeren visar förståelse för att försvarsmakten är en del av statsapparaten och inte frånskild från den och att försvarsmakten är en dela av de instrument som de folkvalda kan använda för att nå de mål man ställer upp.

Grundutbildningen

Uppsatsen gör inget anspråk på att förklara vilken typ av utbildning eller vart fokus på utbildningen skall ligga för att bäst svara upp till de olika förutsättningar, som råder mellan de två konfliktnivåerna. Uppsatsen svarar däremot på hur dagens officerare skulle vilja ändra på utbildningen inom de tidsramar, som utbildningen är utformad efter idag. Detta resultat kan sedan kopplas till resultatet på de andra frågeställningarna som behandlas i uppsatsen. I undersökningen framgår det inte om individerna anser att eventuella missförhållanden i grundutbildningen, kräver en bredare lösning än att man ändrar förhållandena inom själva grundutbildningen. Enligt mig finns det en bred uppfattning att tiden inte räcker till. Efter att själv ha utbildat och dessutom värderat förband är slutsatsen, att vi sällan når upp till från början ställda mål. Empirin och förståelsen runt frågan skulle bli mer fylligt om aspekten med missionsutbildning belysts i undersökningen. Missionsutbildningen är en produkt som lever kvar från den tiden när internationell tjänst inte var prioriterat i den militära professionen. Enligt mig är en vanlig uppfattning bland officerarna, att utbildningstiden inte räcker till för att de på ett moraliskt plan skall kunna känna att de har förberett svenska ungdomar väl, inför de situationer de kan komma att ställas inför. För professionen kan detta innebära ett dilemma. Det skulle kunna innebära att de som tycker att utbildning för internationella insatser skall prioriteras, anser att den måste flyttas in i grundutbildningen. Som individ i professionen hamnar man i en svår etisk situation om man inte anser att man kan erbjuda de man är till för en utbildning som håller en moraliskt försvarbar kvalitet. När de moraliska aspekterna ställs mot ekonomiska prioriteringar, är det svårt att känna förståelse för det sistnämnda.

Resultatet visar inte på någon markant skillnad i synen på hur fokus skall ändras beroende om man deltagit i en internationell insats eller inte, med den definitionen som slog fast 6 månader som gräns för internationell erfarenhet. Ändras definitionen till 18 månader uppstår en förändring, som får anses skilja sig från de övriga grupperna eller professionen som helhet.

Alla officerarna i undersökningen har tillbringat mer tid i Sverige i verksamhet som rör utbildningen av förband och soldater än i internationell tjänst. Ur ett professionsperspektiv kan man se frågan om grundutbildningen mer kopplad till det dagliga arbetet och de styrdokument, som där är mer påtagliga än till de större mer doktrinära frågorna. Dessa dokument och den dagliga verksamheten belyser inte de internationella aspekterna på samma sätt som den officiella

retoriken om de mer övergripande frågorna. Detta kan vara en förklaring till varför det inte är större skillnad i inställningen mellan de två grupperna. När vi ändrar på variabeln från 6 till 18 månader ändras förhållandet för hur lång tid individen påverkats i respektive kultur. Denna tendens skulle kunna ge en indikation på att officerare med mer omfattande erfarenhet tenderar att prioritera den enskilda soldatens utbildningsnivå före den organisatoriska enheten. Om man resonerar som så att de förband som är ute i internationell tjänst är mer utspridda, agerar mer i små enheter och interagerar mer med befolkning och intressenter i konflikten borde man kunna finna en dragning åt prioritering för de mindre enheterna och soldaten. Applicerar man motsvarande resonemang på dem som förespråkar utbildning mot en högintensiv konflikt borde resultatet i sådana fall bli en prioritering åt den utbildningen som får hela förbandssystemet att fungera nämligen befattnings och all förbandsutbildning.

Detta resonemang borde stärkas av det faktum att de förband som samtränas i Sverige inte används som förband utomlands varför utbildning i större förband därför ur den ena gruppens perspektiv borde vara mer eller mindre bortkastad. Frågeställningen i sig var den frågeställningen som innehöll flest variabler vilka dessutom skulle värderas mot varandra. Resultatet visar att det var den frågeställningen som var svårast att besvara och dessutom ogiltigförklarades ett antal svar. Reliabiliteten hos frågan får därför anses vara låg.

Konfliktens inverkan

För att ytterligare knyta an till den del i undersökningen som avhandlar konfliktnivån skall vi se vad för effekter vi får, om vi vänder på resonemanget. Vi låter attityderna avseende vilken konfliktnivå som skall utgöra grunden för utbildningen vara urskiljande och ser vad det får för effekter på de olika frågeställningarna. Resultatet visar att de som anser att en lågintensiv konflikt skall utgöra grunden i stort resonerar som de som har en längre internationell erfarenhet. De anser att utbildningen mer skall fokuseras till individ och lägre organisatoriska enheter. Den andra gruppen är mer för att bibehålla dagens indelning. Dagens utbildning fokuserar på den högintensiva konflikten. Med det som bakgrund får man anse att de officerare som anser att utbildningen vilar på rätt antaganden i huvudsak är nöjd med indelningen. Eller så kan man se det som att man med stöd av professionens ”sanna väg” har skapat en för uppgiften bra lösning. I den andra gruppen är det fler som vill förändra utbildningen, än de som vill bibehålla indelningen. Det innebär att många officerare verkar i en organisation, där de inte kan följa sin egen tolkning av den logiska kopplingen mellan organisationens överordnade syfte och de praktiska realiteterna. Använder vi samma glasögon när vi undersöker synen på försvarsmaktens roll finner vi att uppfattningen om konfliktnivå reflekteras i synen på försvarsmaktens roll. Anser man att lågintensiv konflikt skall utgöra grunden ser man Försvarsmakten mer som en säkerhetspolitisk aktör, medan den andra gruppen mer ser Försvarsmakten som en aktör med båda uppgifterna.

Ålderns påverkan

Oavsett ålder visar deltagarna i undersökningen upp en homogenitet i flera avseenden. Antalet missioner samt tid i mission är jämt spritt, samt att resultatet skiljer sig inte nämnvärt avseende resultatet i de flesta frågeställningarna.
På en punkt skiljer de sig dock. Kategorin 40 år och äldre uppvisar att hälften av dem anser att en högintensiv konflikt skall utgöra grunden och den andra hälften en lågintensiv. Kategorin 39 år och yngre uppvisar resultatet 85 % mot 15 %. Man kan tycka att det förväntade resultatet borde vara omvänt. De äldre har genomgått en lång socialiseringsprocess mot den högintensiva konflikten. De yngre i systemet har större del av sin karriär i den mer dubbelsidiga karaktären. Rent teoretiskt borde det vara så att ju äldre man är desto längre sedan är det man genomgick någon utbildning, på någon av försvarsmaktens nivåhöjande programs. På dessa program utbildar man på de gällande doktriner, som formar professionen. Då skulle en förklaring kunna vara att de äldre i större utsträckning utsatts för den officiella retoriken, via massmedia och interna tidskrifter. Här är diskussionerna idag nästan enbart fokuserade på internationalisering och uppvägs kanske inte av de doktriner som mer fokuserar på det nationella försvaret.

Sammanvägd diskussion

Det sammanvägde resultatet visar ett par tydliga trender. Vissa åsikter är mer representerade hos vissa kategorier officerare. Vissa attityder tenderar dessutom att vara kopplade till vissa åsikter. Om man lägger dessa tendenser ovanpå bilden av operationaliseringen, får vi en uppfattning om hur det hänger ihop. Punktformerna i kommande redovisning är relaterade till de olika nivåerna i operationaliseringen. De tendenser vi kan skönja är generellt att gruppen, officerare med internationell erfarenhet, tenderar mer än den andra gruppen att se;

1. Förmågan att försvara Sverige som underordnad de internationella insatserna.
2. Den lågintensiva konflikten som en grund för utbildningen.
3. En förändring där man fokuserar mer på soldat och befattningsutbildning under grundutbildningen som önskvärd.

Samtidigt visar de utan internationell erfarenhet en tendens åt att se;

1. Förmågan att försvara Sverige och de internationella insatserna som jämbördiga.
2. Den högintensiva konflikten som en grund för utbildningen.
3. Dagens prioriteringar mellan skedena i utbildningen som riktiga.

Ovanstående generella sammanfattning av resultatet återspeglar den misstanke om en saks förhållande, som låg till grund för att uppsatsen skrevs. När man lägger an det professionsteoretiska perspektivet faller det sig också helt naturligt. Den verksamhet som personerna deltar och interagerar i påverkar individens uppfattningar i det aspekter som har anknytning till ämnet. En förskjutning uppstår därmed i individens attityder till de aspekter som professionsteorin redogör för. Rent generiskt borde det innebära ett antal saker, om man tar utgångspunkt i den generaliserade bild av resultatet som

redogjordes för ovan. Den kategorin officerare som kan se en röd tråd från den officiella retoriken ner till den praktiska verksamheten, borde känna tillfredställelse i arbetet och förståelse för sin profession. Om individen upplever ett brott i denna tråd borde det innebära att man upplever ett avstånd till dem som står för formandet av professionen och dess verksamhet. Det borde dessutom innebära att individen får problem med att tolka sin profession och det den står för. En individ som inte delar uppfattningen om vad organisationen är till för eller som inte anser att den dagliga verksamheten uppfyller det han själv anser att organisationen är till för borde uppvisa mindre tillfredställelse och därmed lägre produktivitet. Om det finns skillnader i åsikter hos vem professionens lojalitet ligger hos, mellan individ och officiell retorik, är det inte orealistiskt att anta att lojaliteten som baseras på den personliga värdegrunden är starkare än lojaliteten mot professionens officiella retorik. Likaså är det troligt att de personliga egenintressen, får en stark särställning. Om synen på den militära professionen spretar inom organisationen är det inte helt orealistiskt att anta att förtroendet mellan organisatoriska enheter och de hierarkiska nivåerna därmed minskar, eftersom förståelsen för varandras argument och beslut till del saknas. Den militära professionen är unik i den bemärkelsen att organisationen vid vissa tillfällen måste kunna ställa ovanligt höga krav på individen. Krav som innebär att individen kan bli tvungen att medvetet utsätta sig för sitt livsfara. För att samspelet mellan individen och organisationen skall fungera på det sättet krävs det att ett unikt förtroende byggs upp under en längre tid. En mer ensad syn på professionen, skulle kunna hjälpa till att upprätta ett sådant förtroende. Ovanstående resonemang borde visa på behovet hos försvarsmakten att fundera över hur man vill att officerarna skall se på professionen.

För att samla den militära professionen kan försvarsmakten genomföra ett antal åtgärder. Man kan skapa en mer logisk följd av officiell retorik och praktisk verksamhet. Det innebär att man måste göra den internationella delen mer jämställd den nationella, i den dagliga verksamheten. Ett sätt skulle vara att integrera den internationella dimensionen till del i grundutbildning av förband. Man kan också föra in den internationella dimensionen med större kraft i den nivåhöjande utbildningen genom att ex. examinera på de kurser som SWEDINT vanligtvis håller och som ger formell kompetens att verka inom olika områden internationellt. Omvänt är det viktigt att den andra sidan av professionen bevaras och därmed får uttryck i den verksamhet som präglar dagens internationella verksamhet. Annars finns risken att den enbart internationella attityden till professionen tar överhanden. Det innebär att den högintensiva konflikten inte får försvinna ur den dagliga praktiska verksamheten. Varken under grundutbildningen eller under den utbildning som sker inför missioner eller den utbildning som sker innan ett förband beredskapsställs för att kunna sättas in någonstans varsomhelst. Vissa av ovanstående förslag på åtgärder går att genomföra utan stöd av uppdragsgivaren, medan andra säkert kräver mer stöd av försvarsmaktens uppdragsgivare. Försvarsmakten arbetar med att ta fram doktriner för de olika nivåerna och arenorna. När men studerar den svenska militärstrategiska doktrinen kan man märka att man inte lägger någon större vikt på den

försvarsmaktsanställdes väldigt speciella uppgift och vilka skyldigheter som kommer därav. En personaldoktrin som är skriven utifrån ett professionsperspektiv och som klarar ut för individen vad den svenska militära professionen innebär och kräver av den enskilde, skulle kunna vara en bit på vägen för att fylla den spricka som uppsatsen påvisat existerar.

Det har forskats och skrivits en hel del runt den militära professionen. Dock är det mindre skrivet om den exklusivt svenska militära professionen. Det finns en del områden som det skulle vara intressant att forska vidare på. Att utforska till vad och var lojaliteten hos officerarna verkligen ligger, skulle bidra till förståelsen för många aspekter som ex. det svaga intresset till obligatorisk utlandstjänstgöring. Denna lojalitet skulle också vara intressant att följa över tid hos individer, för att se om den påverkas av utlandsinsatser.

En annan intressant aspekt att utforska skulle vara att se vilka skyldigheter som officeren anser att han har gentemot organisationen och vad han anser att han har rätt att förvänta sig i gengäld. Mer specificerat är det de moraliska och mer teoretiska aspekterna jag menar och inte de mer konkreta som förmåner och försäkringar.

Det skulle också vara intressant att gå till botten med orsakerna till det låga förtroende, som finns för den högsta ledningen i försvarsmakten och som ideligen visas sig i undersökning efter undersökning. Kan några av anledningarna förklaras med hjälp av professionsteorin?

Avslutningsvis anser jag att försvarsmakten har ett stort behov av att utforma en doktrin som avhandlar den svenska militära professionen. Det är naturligt att Försvarsmakten saknar sådana dokument efter att tidigare haft en så tydlig hotbild att ensas runt. Idag är förhållandena inte desamma utan situationen kräver att något görs för att harmonisera försvarsmaktens personal med organisationens uppgifter.

6. Källförteckning

Abrahamson Bengt, (1972), *Militärer, makt och politik*, Stockholm; Prisma 1, ISBN 91-518-0042-X

Creweld Martin van, (1991), The transformation of war, New York: The free press

Dagens nyheter, (040419), *Yrkessoldater rycker allt närmar*", DN debatt

17 generaler, (040419), *Yrkessoldater krävs mot ny hotbild,* DN debatt

Ekström Mats, (2001), *Dagens värnplikt för framtida internationella insatser*, FHS, C-uppsats

Försvarmakten, (2003), Försvarsmaktens Budgetunderlag för år 2004 med Särskilda Redovisningar, www.mil.se, (040505)

Försvarsmakten, (2004), *Försvarsmaktens Budgetunderlag för år 2005 med Särskilda Redovisningar*, www.mil.se, (2004-05-05)

Försvarsmakten, (2003), *Försvarsmaktens Budgetunderlag för år 2004 med Särskilda Redovisningar*, www.mil.se, (2004-05-05)

Försvarsmakten, (2004), *Arméns insatsbataljon; Uppgift och insats*, http://www.armen.mil.se/utlandsberedskap/article.php?id=6185, (2004-02-18.)

Försvarsmakten, (2002), Utbildningsplan IA 03, Bilaga 1 till P4 skrivelse 19 100:71386, 2002-10-18

Huntington, (1957), *The soldier and the state*, London, Oxford university press

Kallin, Anders*, (2003), Den militära professionens förändringar i dagens Sverige med särskilt fokus på Försvarsmaktens framtida internationalisering*, FHS, C-uppsats

Konow, Jan von, (1999), *Försvarsfrämjandet 60 år*, http://www.forsvarsframjandet.org/fmf-99-1/, (040505)

Livgardet, SWEDINTS's historia, 2004, http://www.swedint.mil.se/article.php?id=458, (040504.)

Proposition 2001/02:10, (2001), *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret*, http://www.regeringen.se/content/1/c4/34/40/35ccf80f.pdf, (040505)

SIFO, (2000), *Officersförbundets medlemsundersökning 2000*, Stockholm, Stockholm; Sifo research and Consulting

SIFO, (2002), *Officersförbundets medlemsundersökning 2002*, Stockholm, Stockholm; Sifo research and Consulting

Snider, Watkins, (2002), *The future of the army profession*, USA, McGraw-Hill primis custom publishing

Ekonomistyrningsverket, (1994), Statsliggaren 93/94, Stockholm

Wallerfelt Bengt, (1999) *Si vis pacem-para bellum: Svensk säkerhetspolitik och krigsplanering 1945-1975*, Västervik, Probus, ISBN 91-87184-60-5.

Walter, Tor-Egil, (2003), *Småstater och Operationskonst*, Föreläsning FHS

Mj Mats Ludvig

Abstract

Title
A crack in the military profession

Summary
During the last decade the security environment in Europe has changed. The Swedish armed forces have had to adapt to the new situation. Due to that the armed forces changes focus from the national to the international arena. That means that the military profession also is transforming in some aspects. The main purpose of this essay is to examine if the officers who has international experience, differs from those who hasn't, in their attitudes to the role of the armed forces. The essay has a hypothesis. H_0 Officers with international experience consider the low intensity conflict to be the basis for the training of soldiers and units. H_1 Officers without international experience consider the high intensity conflict to be the basis for the training of soldier and units. The essay tries to understand the changes in the armed forces from the angle of the theories of profession. The method is based on a questionnaire that two similar groups had to answer. One consisted of officers with international experience and the other one of officers that hadn't. The results from the survey show that the hypothesis H_0 has a relevance of 100 percent for the officers who have participated in international missions from 18 months and more. The relevance of H_1 is 87 percent. The first group of officers also tends to se the role of the armed forces as a security politics instrument. The other group sees the armed forces role as combination of an instrument of the countries defence and as a security politics instrument. The essay states that it's a reasonable development in the view of the theories of profession. It also states de necessity that the official rhetoric is in line with the doctrines and the daily practice. Otherwise there is a great risk that the so essential trust for the senior leadership and the organisation will decrease.

ChP 02-04
Mj Mats Ludvig

Hej!

Mitt namn är Mats Ludvig och jag studerar andra året på Försvarshögskolans chefsprogram. I min utbildning ingår att skriva en C-uppsats. Jag har valt att skriva om hur officerare ser på försvarsmaktens roll och på den förbandsutbildning som genomförs idag. Bakgrunden till min forskning ligger i att många officerare har olika uppfattning om vilken roll Försvarsmakten har och hur Försvarsmakten ska nå sina mål. Jag är också intresserad av att studera hur man ser på utbildningen av våra insatsförband. Ditt förband har beslutat att bistå mig med forskningen, vilket jag är tacksam för och därmed har du blivit utvald av din utbildningsledare att deltaga i min undersökning.

Ifyllnadsinstruktioner

Om du tycker att svarsalternativen inte stämmer helt med din uppfattning. Välj då det som du tycker ligger närmast din uppfattning. Längst ned på denna sida följer några definitioner av uttryck som eventuellt kan behövas.

Anonymitet

Denna undersökning är anonym. Du kommer förmodligen att upptäcka att ditt svarskuvert är märkt med en kod. Denna kod kommer att användas enligt följande. När jag får ditt svarskuvert, så stryker jag dig från min lista av respondenter. Innehållet i kuvertet kommer aldrig att koppas ihop med din person.

Definitioner

Grundläggande soldatutbildning syftar till att ge soldaten kunskaper och färdigheter på sin personliga utrustning och soldatfärdigheter som att agera som post, strida med sitt vapen enskilt, och tillsammans med en stridsparskamrat, med gruppen som ram.
Befattningsutbildning syftar till att ge soldaten kunskaper och färdigheter i sin specifika befattning så som exempelvis stridsvagnsskytt eller kock.
Förbandsutbildning syftar till att ge den organisatoriska enheten som avses de kunskaper och färdigheter som behövs för att lösa de uppgifter som det är tänkt att man skall lösa. Förbandsutbildning delas i enkäten upp i
Grupp och plutonsutbildning där det framförallt är soldater och någon enstaka officer som är i fokus för utbildningen.
Kompani och bataljonsutbildningen där det är framförallt officerare som övar sig att leda förbanden.

Jag tackar redan nu för din hjälp och ber dig vänligen svara så fort som möjligt ,dock senast 13 februari, 2004.

Ålder: _____

Antal år inom försvarsmakten: _____

1. Jag har senaste tre åren framförallt tjänstgjort i:

Trupptjänst ☐
Stabstjänst ☐
Teknisk tjänst ☐
Annat _____

2a. Jag har deltagit i internationell tjänst

Ja ☐
Nej ☐

Om du svarat Ja på fråga 2a, fortsätt med följande fråga.
2b. Jag har deltagit:

I ett förband ☐ Antal tillfällen _____
I en stab ☐ Antal tillfällen _____
På annat sätt ☐ Antal tillfällen _____

2c. Jag har tjänstgjort internationellt sammanlagt i_____månader.

3. Vilket påstående stämmer generellt bäst överens med din uppfattning?

- Försvarsmakten är enbart till för att försvara Sveriges gränser från Sverige. ☐
- Försvarsmakten är till för att bidra till ökad säkerhet i omvärlden och därmed också för oss själva. ☐
- Både 1 och 2 stämmer. ☐

4a. Anser du att försvarsmakten kan användas på ett sätt som syftar till att nå framgång på andra politiska områden?

Ja ☐
Nej ☐

4b. Om du svarat Ja, kryssa i tänkbara alternativ

Svenskt näringsliv ☐
Diplomatiskt inflytande ☐

5. Vilken typ av konflikt anser du grundutbildningen av soldater och förband skall syfta till att lösa? (Frågan avser din generella inställning där alla förband utbildas mot samma typ av konflikt, men med olika uppgifter)

- Högintensiv konflikt dvs. en konflikt där motståndaren är mekaniserad och har en hög teknologinivå. ☐

- Lågintensiv konflikt dvs. en konflikt där motståndaren har en lägre teknologinivå och lägre grad av mekanisering än Sverige. ☐

6. Anser du att någon av nedanstående utbildning i tid skall ökas, minskas eller bibehållas jämfört med idag? Tiden i sig skall ses som konstant, vilket innebär att ökning i tid av en utbildning innebär minskning av en annan.

	Ökas avsevärt	Ökas	Bibehållas	Minskas	Minskas avsevärt
A. Soldatutbildning (GSU)					
B. Befattningsutbildning					
C. Förbandsutbildning grupp - pluton					
D. Förbandsutbildning Kompani - bataljon					

Jag tackar dig ytterligare en gång för din hjälp!